

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KÜTÜPHANE KULLANIM SORUNLARI: ÇOMÜ ÖRNEĞİ LIBRARY USE PROBLEMS OF UNIVERSITY STUDENTS WITH VISUAL IMPAIRMENT: ÇOMÜ EXAMPLE

Nergis Ramo Akgün¹, Samet Doykun²

ÖZ: Engellilik, insan hayatının ilk dönemlerinden beri hayatın her döneminde karşılaşılan bir durumdur. Söz konusu engellilik durumu başta zihinsel, işitme, görme, ortopedik engellilik olmak üzere sekiz gruba ayrılmaktadır. Görme yetersizliği, doğuştan ve sonradan olmak üzere iki şekilde vuku bulmaktadır. Sonradan görme yetersizliğinin başlıca sebepleri kazalar, çeşitli hastalıklardır. Söz konusu kişiler görme rehabilitasyonu, teknolojik yardımlar, destekleyici hizmetler gibi kaynaklardan eğitim için faydalanabilirler. Toplumun her kesiminde var olan görme yetersizliği olan bireyler yaşamlarında çeşitli zorluklar yaşamaktadır. Bu gruplardan biri de öğrenci gruplarıdır. Bilindiği üzere özellikle üniversite öğrencilerinin eğitimde en temel ihtiyacı kitaplardır. Bu çalışmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde eğitim alan görme yetersizliği olan 18-38 yaş aralığındaki 16 (on erkek altı kadın) öğrencinin kütüphane kullanım sorunları incelenmiştir. Araştırmanın soruları katılımcıların genel özellikleri, kütüphanenin koşulları ve kütüphanede duyulan ihtiyaçlara yönelik sorulardan oluşturulmuştur. Çalışma nitel araştırma yöntemi kullanılarak çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular anket tekniği uygulanarak tamamlanmıştır. Sonuçta ise kütüphanede sesli ve Braille materyallerin yetersizliği dikkat çekmiştir.

Anahtar sözcükler: Görme yetersizliği, ÇOMÜ, kütüphane kullanımı, Braille, kitaplar

ABSTRACT: Disability is a process in every period of life since the first periods of human life. The disability in question is divided into eight groups, primarily mental, hearing, visual, orthopedic disability. Visual impairment occurs in two forms, congenital and acquired. The main causes of acquired visual impairment are accidents and various diseases. These people can benefit from different resources during their education such as vision rehabilitation, technological aids, and supportive services. Individuals with visual impairment, present in all parts of society, experience various difficulties in their lives. One of these groups is the student groups. As it is known, the most basic need of university students in education is books. In this study, the library use problems of 16 students with visual impairment (ten males and six females) between the ages of 18-38 studying at Çanakkale Onsekiz Mart University were examined. The questions of the research were formed from the general characteristics of the participants, the conditions of the library and their needs in the library. The study was completed by applying the multiple-choice and open-ended questions questionnaire technique using the qualitative research method. As a result, the lack of audio and Braille materials in the library attracted attention.

Keywords: Visual impairment, ÇOMÜ, Library use, Braille, books

Bu makaleye atf vermek için:

Ramo Akgün, N. ve Doykun, S. (2023). Görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin kütüphane kullanım sorunları: ÇOMÜ örneği, *Trakya Eğitim Dergisi*, 13(3), 2072-2088.

Cite this article as:

Ramo Akgün, N. & Doykun, S. (2023). Library use problems of university students with visual impairment: ÇOMÜ example. *Trakya Journal of Education*, 13(3), 2072-2088.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Çanakkale/Türkiye, nergisramoakgun@comu.edu.tr, ORCID 0000-0002-0982-5733

²Arş. Gör. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Çanakkale/Türkiye, sametdoykun@comu.edu.tr, ORCID 0000-0001-8231-270X

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Visual impairment causes various problems in educational activities. In educational terms, the visually impaired individual is "the person who needs tactile (Braille) and auditory materials in education". These individuals do not use their senses of sight for learning purposes. Educationally, people with low vision are defined as "people who can use their eyesight for learning purposes". Individuals with low vision need tools such as glasses, magnifying glasses, large fonts, lighting and landscaping in order to use their visual potential at the highest level (Güldenpfennig et al., 2020).

The first library for individuals with visual impairment has been established in England in 1868. This development has also paved the way for the establishment of a library for visually impaired individuals in the same country in 1882 (Sağlamtuñ, 2010). This National Library for the Blind, had 50 books written in Braille at the first stage. The number of books in the library have been started to increase day by day and today this number has reached around 50 thousand (Bakırcı, 2009). Studies on individuals with visual impairment in Türkiye correspond to the beginning of the 20th century. Mithat Enç, who has implemented many studies on visually impaired individuals, has founded the Altınokta Association for the Education and Development of the Blind in 1950. This association has provided Braille and audio books for individuals with visual impairment and individuals with low vision in order to meet all their needs (Kaynar, 1992). The developments in Türkiye has been improved rapidly. In 1955, the Visually Impaired Department has been opened in the National Library in Ankara. In recent years, the Audio Library section has been opened in the National Library (Bakırcı, 2009).

According to the information obtained from the library officials, there are a total of 14 audio books in the library of Çanakkale Onsekiz Mart University. These books are in magnetic format and recorded on CD. These audiobooks have been donated to the library between 2014-2022. In addition to these 14 audio books, there have been 4 Braille books donated to the library in 2022. Apart from these materials, there isnt any other materials for university students with visual impairment.

Method

The aim of the study is to identify the library usage problems of the visually impaired students studying at Çanakkale Onsekiz Mart University and to suggest solutions. Qualitative research method was used in the study. According to Yıldırım and Şimşek (2021), qualitative research is defined as research in which qualitative data collection methods such as observation, interview and document analysis are used, and a qualitative process is followed to reveal perceptions and events in a natural environment in a realistic and holistic manner. In the research, a questionnaire method was used in which multiple-choice, one choice and open-ended questions were asked.

The research group of the study consists of 22 students with visual impairment at graduate and undergraduate education as well as previously graduated students at Çanakkale Onsekiz Mart University. All the students were contacted, but since the study was on a voluntary basis, 16 students agreed to participate in the study and six students did not. Considering the distribution of the students participating in the study by gender, it was observed that ten of them were male and six of them were female. In addition, when the students in the research group were evaluated according to their level of vision, it was determined that six of them had low vision and ten had complete vision loss.

The data obtained in the research has been applied to the visually impaired students who were studying at Çanakkale Onsekiz Mart University, through Google Forms, since university education was continued online due to the Southeast earthquake that took place on February 6, 2023. The answers given by the aforementioned students were interpreted by drawing graphics.

Findings

In this study, the library use problems of students with visual impairments studying at Çanakkale Onsekiz Mart University were examined. According to the information received from the Student Affairs Department of the university, it was determined that there were 22 visually impaired students. All of the students have been contacted to participate in the research; however, as the study has been on a voluntary basis, 16 students have been included in the study. From the 16 students included in the study, 10 were male and the others were female. The age group analysis shows that the students have been divided into three groups in general. The number of students in the 18-25 age group is higher than the number of students in other groups. The reason for this is that the average age of undergraduate students is generally 18-25

years old. The students included in the study have been evaluated according to the faculty they studied, the results shows that most of the students received education in the Faculty of Education. It is seen that other students are mostly educated in the fields of social sciences. It is a remarkable result that one student is educating in the Faculty of Engineering. When the degree of visual impairment of the students has been examined, it was determined that more than half of the students were with complete vision loss, six students were found to be in the low vision group. The students have been asked whether they knew the Braille alphabet, and it has been concluded that 10 students out of 16 students knew the Braille alphabet, meaning that students who do not know the Braille alphabet are in the group with low vision. It is estimated that these students mostly used large fonts during their education. The information sources they use revealed that these students mostly prefer electronic information sources. Listening to electronic information sources with voice-over programs has been effective in the choice of students with visual impairment. Braille and large print books are very difficult to obtain. Some of the students stated that they prefer voice readers for printed books. This is due to the lack of audiobooks in libraries. This situation also leads to dependence on other people. The information resources needed by visually impaired students studying at Çanakkale Onsekiz Mart University are audio books, Braille screens and printers, as well as large print books. When asked about the frequency of their visits, they replied that they usually prefer the central library a few days a month. It was determined that some students did not visit the libraries at the University at all due to the lack of materials. If necessary materials are provided for students with visual impairment, it is anticipated that the frequency of library use of these students will increase. Although it was revealed in the research that the students were generally satisfied with the library services and the attitude of the staff, the biggest shortcoming of the libraries within the university was that they did not have Braille and audio resources. In addition, there is no library user training for students with visual impairment. The main reason for this situation is the lack of usage opportunities for these students. Providing library user training for visually impaired students who are newly registered every year will eliminate this negative situation. The fact that the Library catalog and web services are not designed according to the needs of students with visual impairments for students who find the working environment suitable from the library facilities negatively affects the students' receiving library services. In addition, the lack of directions for the students in the bin and on the shelves creates another disadvantage. When the services that visually impaired students need in the use of the library were analyzed, results such as Braille printer and screen, audio book, large print, e-book, audio resource search from database, finding chapters in the source, searching audio sources from catalogs and finding resources from shelves have emerged.

Discussion and Conclusion

Considering the research results, in order to minimize the library problems of visually impaired students studying at Çanakkale Onsekiz Mart University: Braille display and writing, Braille books, audio books, large print books, Braille directions in the library, on the shelves, on the books, Braille in the catalogues should be implemented.

A recording room, recording equipment and computer programs are needed to create audiobooks. Support can be obtained from students working part-time within the university for voice-recordings. In addition, students who take the Community Service Practices course, which is included in the curriculum of the Faculty of Education, can be included in the recording books process, too. Library use orientation training should be given to students with visual impairments at least once a year.

In addition, creating a section of materials that can be used by students with visual impairments will be a solution to many of the above-mentioned problems. Directing the buildings and shelves with Braille alphabet and large fonts can both eliminate this disadvantage of the students and meet the library needs without needing anyone's help and without breaking their self-confidence.

If all necessary materials are provided for students with visual impairment, the frequency of library use of these students will increase.

GİRİŞ

Engellilik konusunda pek çok tanım yapılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (2000), engelliliği “Engellilik karmaşık, dinamik, pek çok boyutu bulunan ve tartışmalı bir olgu” olarak tanımlamaktadır. Engellilik, Centers for Disease Control and Prevention’a (CDC, 2000) göre ise “kişinin belirli aktiviteleri yapmasını ve çevrelerindeki dünyayla etkileşimini zorlaştıran herhangi bir vücut veya zihin durumu” olarak tanımlanmıştır. Engellilik genel olarak zihinsel, işitsel, görme, ortopedik, dil ve konuşma, ruhsal ve duygusal, süregelen hastalık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olmak üzere sekiz grupta değerlendirilmektedir (Demirel, 2005). Çalışmanın konusu oluşturan görme yetersizliği iki şekilde değerlendirilmektedir. İlki az görme diğeri ise görememe durumudur. Dünya Sağlık Örgütü “az görme”yi, mümkün olan en iyi düzeltme ile 20/70 ile 20/400 arasındaki görme keskinliği veya 20 derece veya daha az görme alanı olarak tanımlar. Görme kaybı ise mümkün olan en iyi düzeltme ile 20/400’den daha kötü bir görme keskinliği veya 10 derece veya daha az görme alanı olarak tanımlanır (WHO, 2000).

Görme yetersizliği her alanda sorun teşkil ettiği gibi eğitim faaliyetlerinde de çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Eğitsel açıdan görme yetersizliği olan birey “eğitimde dokunsal (Braille Alfabeti) ve işitsel materyallere ihtiyaç duyan kişi”dir. Söz konusu bireyler, görme duyularını, görme kalıntılarını öğrenme amacıyla kullanmazlar. Eğitsel açıdan az gören kişiler “görme duyusunu öğrenme amacıyla kullanabilen kişi” olarak tanımlanmaktadır. Az gören bireyler görme potansiyellerini en üst düzeyde kullanabilmek için gözlük, büyüteç gibi araç gereçlere, büyük puntolu yazı, aydınlatma ve çevre düzenlemelerine ihtiyaç duyarlar (Güldenpfennig ve ark., 2020).

Görme Yetersizliği Olan Bireyler ve Kütüphaneler

İnsanlar, yüzyıllardan beri kendilerini geliştirmek, bir konuda araştırma yapmak ve meraklarını gidermek için kütüphaneler aracılığı ile kitaplara ulaşmışlardır. Bilindiği üzere tipik gelişim gösteren insanlar için ilk kütüphane günümüzden yaklaşık 28 yüzyıl önce Asurlular döneminde Asurbanipal tarafından kurulmuştur. Türkiye’de ise devlet destekli ilk kütüphane İstanbul’da 24.06.1884 tarihinde Sultan II. Abdülhamid’in emriyle kurulan Beyazıt Devlet Kütüphanesi’dir (Tekin, 2019).

Görme yetersizliği olan bireyler için ise kütüphanede faaliyetlerinin oluşturulması için ilk matbaa 1868 yılında İngiltere’de kurulmuştur. Bu gelişme, 1882 yılında yine aynı ülkede görme yetersizliği olan bireyler için kütüphanenin kurulmasına da önayak olmuştur (Sağlamtunç, 2010). Ulusal Körler Kütüphanesi ismiyle kurulan kütüphanede ilk aşamada 50 adet Braille alfabesi ile yazılmış kitap bulunmaktaydı. Kütüphanede bulunan kitap sayısı gün geçtikçe artmaya başlamış ve günümüzde bu sayı 50 bin civarına ulaşmıştır (Bakırcı, 2009). Görme yetersizliği olan bireyler için en kapsamlı (250 bin çeşit brail ve sesli kitap) kütüphane ise ABD Kongre Kütüphanesi’nde bulunan Ulusal Körler ve Fiziksel Engelliler Kütüphanesi’dir (Cylke ve ark., 2000). Paris’te ise 1919 yılında Harp Malülleri Körler Birliği Kütüphanesi kurulmuştur. İsveç’te ise 1992’de İsveç Konuşan Kitaplar ve Braille Kütüphanesi 1954’te kurulmuştur (Gustavsson, 1996).

Türkiye’de görme yetersizliği olan bireyler ile ilgili çalışmalar özellikle 20. yüzyılın başlarına tekabül etmektedir. Görme engelli bireyler ile ilgili pek çok çalışmaya imza atan Mithat Enç 1950 yılında Altınokta Körleri Eğitime ve Kalkındırma Derneği’ni kurmuştur. Söz konusu dernek görme yetersizliği ve görme kalıntıları olan bireyler için her türlü gereksinimlerini karşılayacakları Braille ve sesli kitaplar temin etmiştir (Kaynar, 1992). Türkiye’deki gelişmeler hızla devam etmeye başlamış 1955 yılında Ankara’da bulunan Millî Kütüphane’de görme yetersizliği olan bireyler için “Görme Engelliler Bölümü” ve “Konuşan Kitaplık Bölümü” açılmıştır. Millî Kütüphane’nin web sayfasından bu kitaplık incelendiğinde son eklenen sesli kitaplar, en çok dinlenen sesli kitaplar, geçen ayda en çok dinlenen sesli kitaplar, şu anda seslendirilen sesli kitaplar vb. bilgilere ulaşılmaktadır (Bakırcı, 2009). Söz konusu merkezde yaklaşık 80 gönüllü okur aracılığıyla görme engelli üyelerin talepleri doğrultusunda 11 ses kayıt stüdyosunda kitapların seslendirildiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu merkezde başta sınavlara hazırlık kitapları olmak üzere, güncel ve klasik edebi eserlerden oluşan; roman, şiir, deneme, öykü, psikoloji gibi farklı kategorilerde 5000’i aşan eser yer almaktadır. Millî Kütüphane Konuşan Kitaplık Görme Engelliler Merkezi 2016 yılında Saraybosna’da düzenlenen “Engelsiz Balkan Platformu”nda görme engelli vatandaşlarımıza verdiği hizmet ve yapmış olduğu çalışmalardan dolayı “Engelsiz Balkan Ödülü”nü, 2019 yılında da Aile, Çalışma ve

Sosyal Hizmetler Bakanlığınca verilen “Kültür ve Sanat Alanında Erişilebilirlik Ödülü”nü, 2022 yılında da Engelsiz Bilişim Ödüllerinde “Engelsiz Bilişim Kamu Hizmet Ödülü”nü almıştır.³

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Kütüphane Hizmetleri

03.07.1992 tarihinde kurulan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde 20.10.1993 tarihinde Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı kurulmuş ve günümüzde Eğitim Fakültesinin bulunduğu Anafartalar Kampüsü içerisinde hizmete başlamıştır. Kütüphane, 2005 yılında ise ana yerleşke olan Terzioğlu Yerleşmesindeki 5 bin m² büyüklüğündeki yeni hizmet binasına taşınmıştır. Günümüzde ise bu alan yaklaşık iki katına çıkartılmıştır. Söz konusu merkez kütüphanenin dışında Eğitim Fakültesinin bulunduğu Anafartalar Kampüsü’nde; İlahiyat Fakültesinde; Tıp Fakültesi’nde; Biga Kampüsü’nde ve diğer MYO bünyesinde pek çok kütüphane/kitaplık bulunmaktadır. Bu anlamda ÇOMÜ Kütüphanesi, Türkiye’deki diğer üniversite kütüphaneleri ile karşılaştırıldığında hem en hızlı gelişen hem de kitap sayısı bakımından en zengin kütüphanelerden biri olarak görülmektedir (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, 2015).

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi kütüphanesi bünyesinde kütüphane yetkililerinden edinilen bilgiye göre toplam 14 adet sesli kitap bulunmaktadır. Bu kitaplar manyetik formatta olup CD’ye kaydedilmiştir. Bu sesli kitaplar 2014-2022 tarihleri arasında bağış yoluyla kütüphaneye verilmiştir. Bu 14 sesli kitabın yanı sıra yine kütüphaneye 2022 yılında bağışlanan 4 adet Braille alfabesiyle hazırlanmış kitap bulunmaktadır. Bu materyallerin dışında görme yetersizliği olan üniversite öğrencileri için herhangi bir materyal bulunmamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışmanın amacı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde eğitim gören görme yetersizliği olan öğrencilerin kütüphane kullanım sorunlarını tespit etmek ve çözüm önerilerinde bulunmaktır. Yapılan çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma Yıldırım ve Şimşek’e (2021) göre gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmıştır. Maxwell (1992) ise nitel araştırmayı “sosyal hayatın akışı içindeki olgulara odaklanır ve bunları ilk elden inceleme uğraşı içindedir” şeklinde tanımlar.

Araştırmada çoktan seçmeli, seçmeli ve açık uçlu soruların sorulduğu anket yöntemi uygulanmıştır.

Çalışma Grubu/ Evren- Örneklem

Çalışmanın araştırma grubunu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde önlisans, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alan görme yetersizliği olan 22 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin tamamına ulaşılmış ancak çalışma gönüllülük esasına dayalı olduğu için 16 öğrenci çalışmaya katılmayı kabul etmiş altı öğrenci ise kabul etmemiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında onunun erkek altısının ise kadın olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca araştırma grubunda yer alan öğrenciler görme derecesine göre değerlendirildiğinde onu görmeyen, altısının ise görme kalıntısı olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada elde edilen veriler 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan Güneydoğu depremi sebebiyle üniversite eğitimlerinin çevrimiçi olarak devam edildiğinden hazırlanan anket Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nde eğitim alan ve görme yetersizliği olan öğrencilere Google Forms üzerinden uygulanmıştır. Söz konusu öğrencilerin verdikleri cevaplar grafiklere dökülerek yorumlanmıştır.

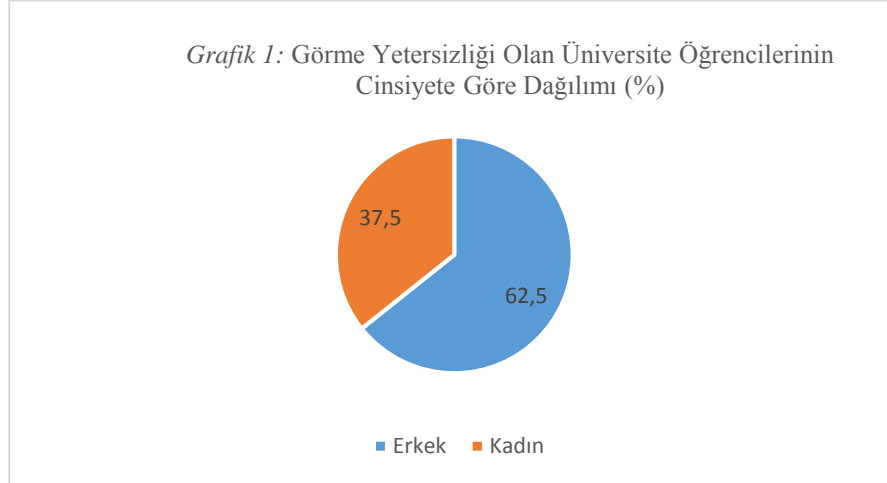
Araştırmanın Etik İzinleri

³ Millî Kütüphane ile ilgili bilgiler 20.07.2023 tarihinde Millî Kütüphane Konuşan Kitaplık Görme Engelliler Merkezi yetkilileri ile yapılan resmi yazışmadan oluşmaktadır.

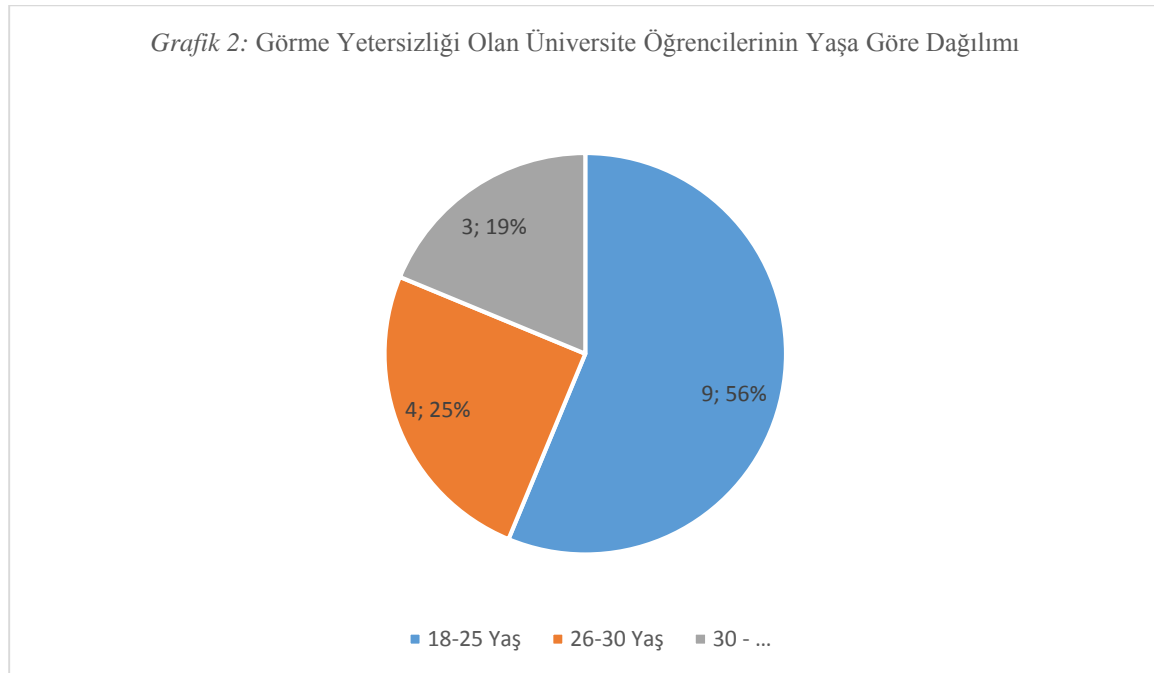
Yapılan bu çalışmada araştırma etiği ilkeleri gözetilmiş olup gerekli etik kurul izinleri alınmıştır. Etik kurul izni kapsamında; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden 13.04.2023 tarih ve 05/20 etik kurul onayı alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın ilk bölümünü görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş, eğitim, okuduğu fakülte, eğitim düzeyi özellikleri oluşturmaktadır.

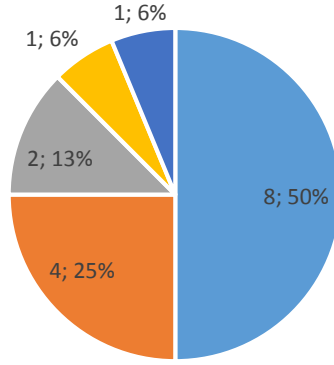

Grafik 1'de araştırmaya katılan görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin cinsiyet dağılımı verilmiştir. Verilere göre erkeklerin oranı kadınlara göre daha yüksektir. Sayısal olarak ele alındığında ise görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin 10'u erkek altısı ise kadındır.

Grafik 2 incelendiğinde araştırmaya katılan görme yetersizliği olan öğrencilerin 18-38 yaş arasında olduğu görülmektedir. Yaş ortalamasında farklı yüksek olması araştırma katılan öğrencilerin farklı düzeylerde eğitim almasından kaynaklanmaktadır. Öğrenciler üç grupta değerlendirilmiştir. Gruplar oluşturulurken öğrencilerin ön lisans ve lisans düzeyindeki yaş ortalamalarının 18-25 olması; bir grup öğrencinin 26-30 yaş aralığında olması ve son olarak özellikle lisansüstü düzeydeki öğrencilerin 30 yaşından büyük olmaları yaş grafiğinin üç kategoride ele alınmasına yol açmıştır. Grafikte de görüldüğü üzere görme yetersizliği olan öğrencilerin 18-25 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümü ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim almalarıdır.

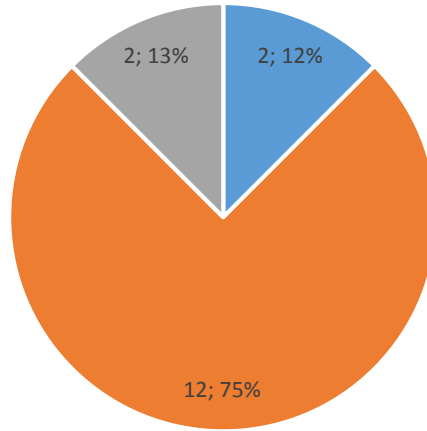
Grafik 3: Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Aldıkları Fakülterlere Göre Dağılımı

- Eğitim Fakültesi
- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- İlahiyat Fakültesi
- Mühendislik Fakültesi

Grafik 3'te görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitim aldıkları fakülteler incelendiğinde Eğitim Fakültesinde 8; İktisadi ve İdari Bilimler/Siyasi Bilimler Fakültesinde 4; İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesinde 2; İlahiyat Fakültesinde 1; Mühendislik Fakültesinde 1 öğrenci eğitim görmektedir. Grafik 3 incelendiğinde görme yetersizliği olan öğrencilerin daha çok Eğitim Fakültesi'ni tercih ettiği görülmektedir. Bir öğrencinin de Mühendislik Fakültesini seçmesi dikkat çekicidir.

Grafik 4: Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Eğitim Düzeyleri

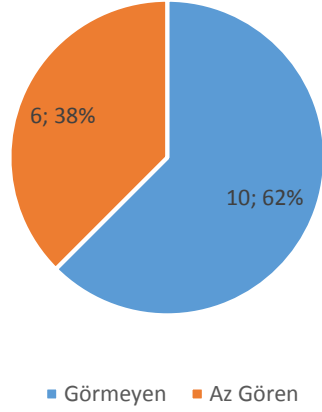

- Ön lisans
- Lisans
- Lisansüstü

Grafik 4'te görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitim düzeyleri incelendiğinde ise 12 öğrencinin lisans; 2'ser öğrencinin de ön lisans ve lisansüstü eğitim aldığı görülmektedir. Öğrencilerin %75 gibi büyük bir çoğunluğunun lisans düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir.

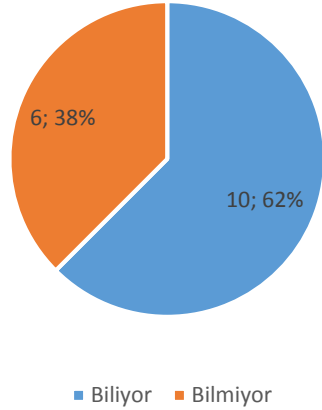
Bulguların ikinci bölümünü görme derecesi, Braille alfabesi kullanım durumu, kullandıkları bilgi kaynakları ve ihtiyaç duyulan bilgi kaynakları oluşturmaktadır.

Grafik 5: Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Görme Derecesine Göre Dağılımı

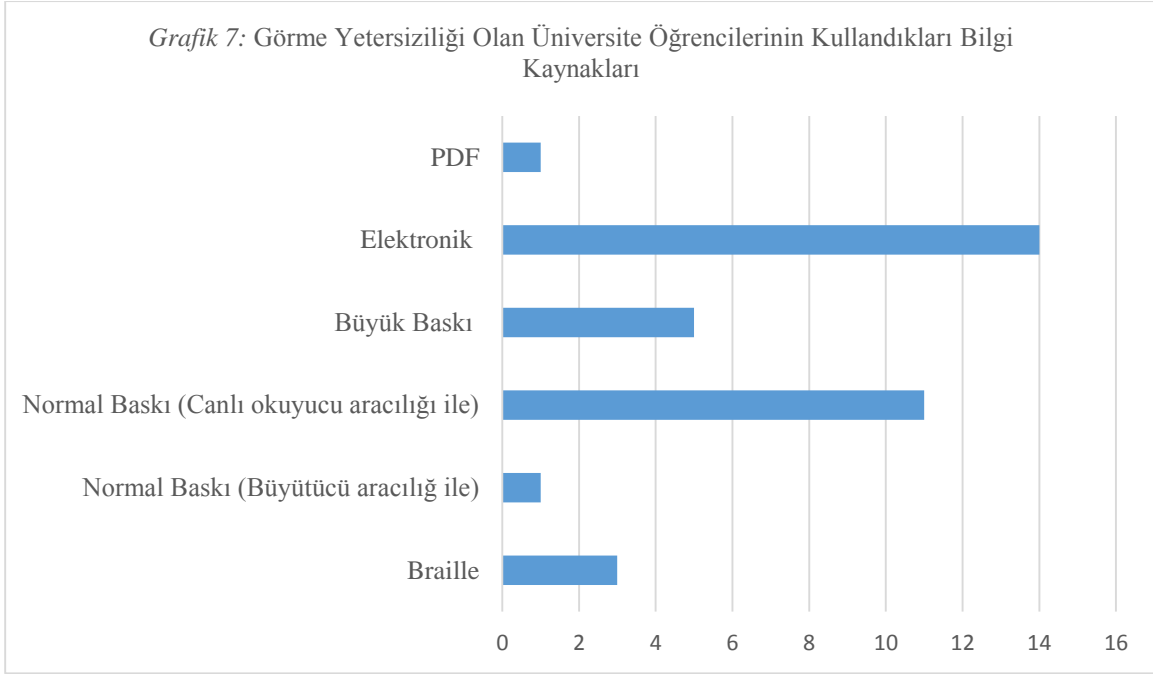

Grafik 5'te Araştırmaya katılan öğrencilerin 10'u görmeyen, 6'sı ise az gören kategorisinde değerlendirilmiştir.

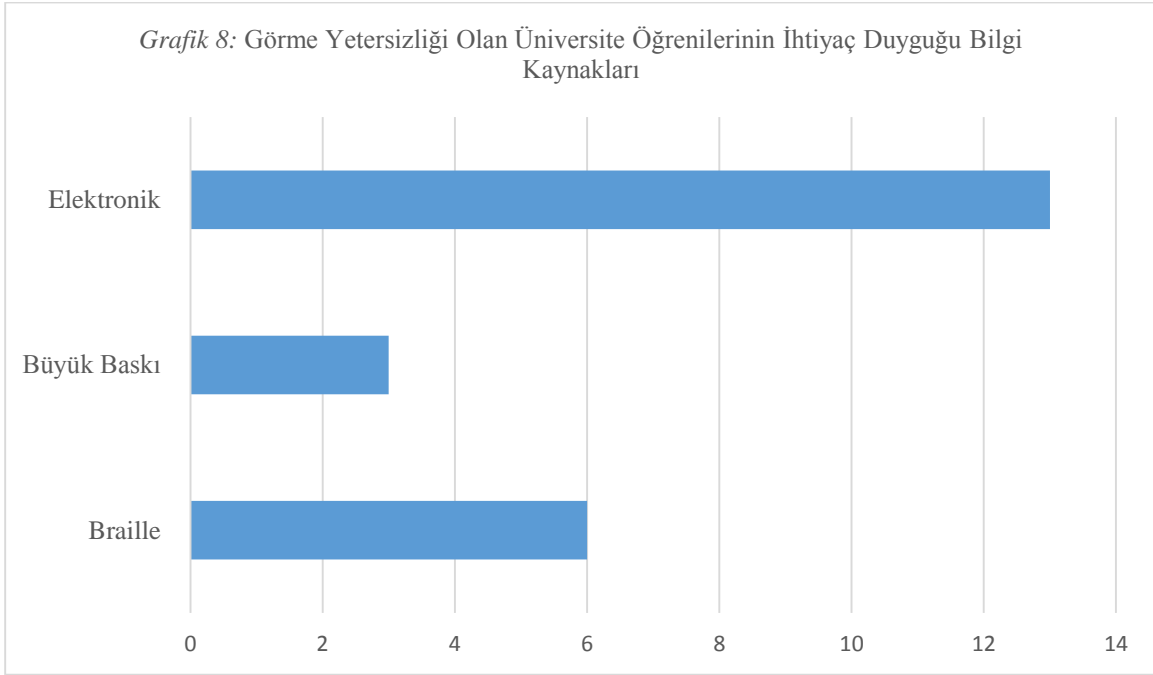
Grafik 6: Braille Alfabeti Bilip Bilmemelerine Göre Dağılımı

Grafik 6'da araştırmaya katılan öğrencilerden az görenler büyük puntolu yazılarla eğitim aldıklarından Braille alfabetine ihtiyaç duymadıkları değerlendirilebilir. Nitekim görmeyen öğrencilerin tamamı Braille alfabeti kullanmaktadır.

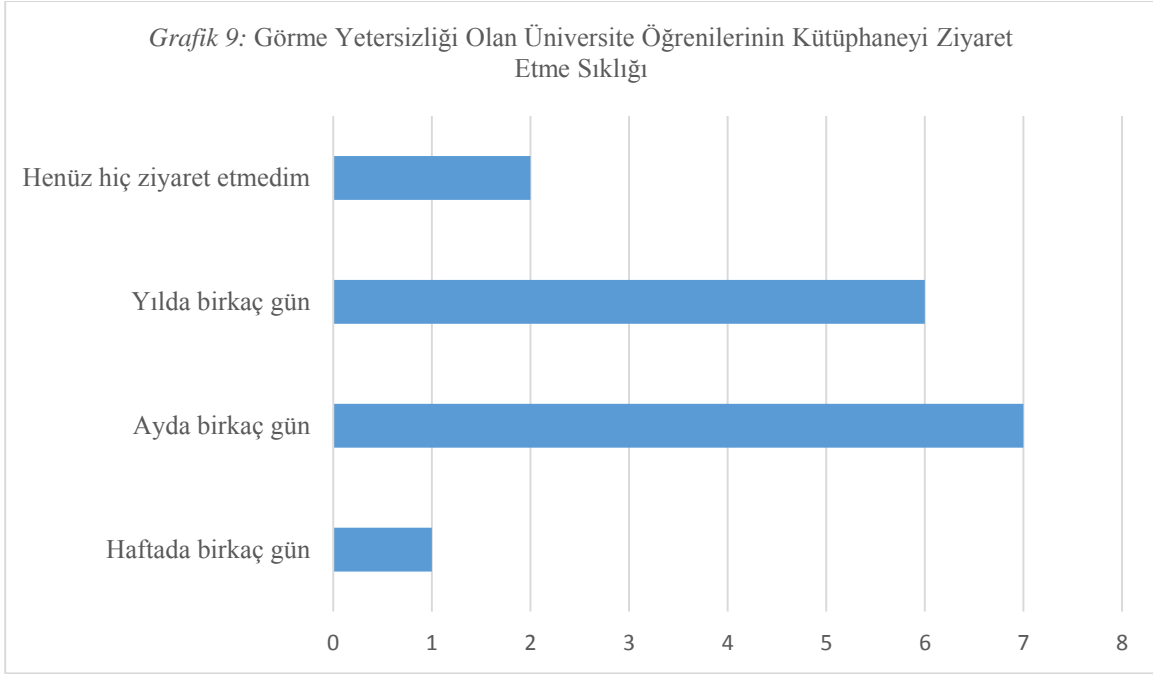

Bilgi kaynakları çoklu tercihe açık olduğundan öğrenciler daha çok elektronik, canlı okuyucu aracılığı ile normal baskıyı tercih etmişlerdir. Bunların yanında PDF, Braille gibi tercihlerde bulunan öğrenciler de bulunmaktadır.

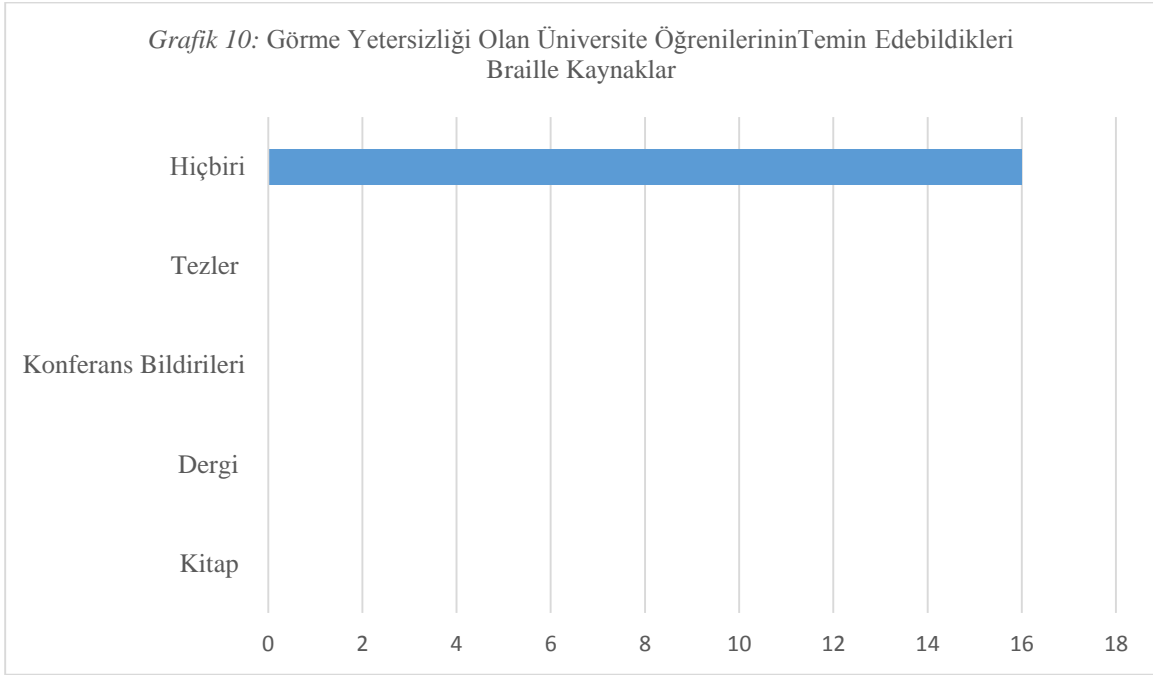

Grafik 8'de öğrencilerin günümüzde daha pratik kullanımı olan ve çeşitli programlarla seslendirilebilen elektronik kaynaklara ihtiyaç duydukları görülmektedir. Ayrıca Braille alfabesini bilen öğrencilerin Braille bilgisayar, yazıcı vb. kaynaklara ihtiyaç duydukları düşünülmektedir.

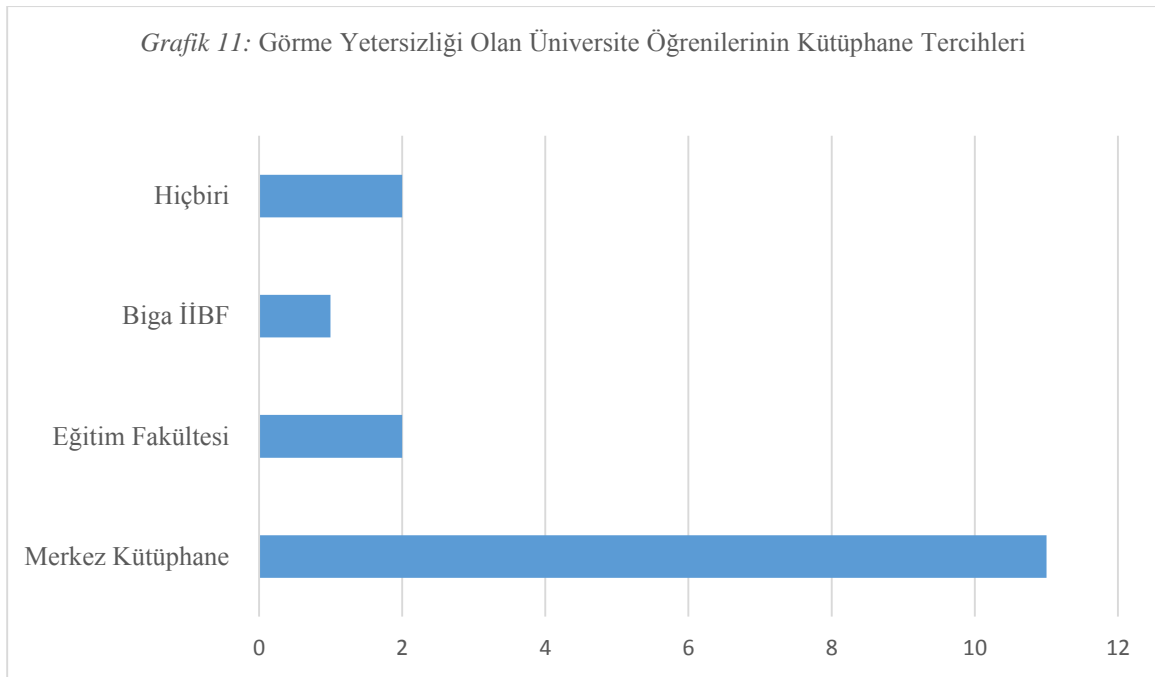
Araştırmanın üçüncü bölümünde öğrencilere kütüphane ile ilgili sorular sorulmuştur. Öğrencilerin kütüphaneyi ziyaret etme sıklıkları, üniversite eğitimi sırasında hangi tür Braille kaynaklarını temin edebildikleri, üniversite bünyesinde daha çok tercih ettikleri kütüphane, üniversite kütüphanesinde eğitim alıp almadıkları, kütüphanenin değerlendirilmesi, kütüphane olanakları vb. sorularına yanıtlar aranmıştır.

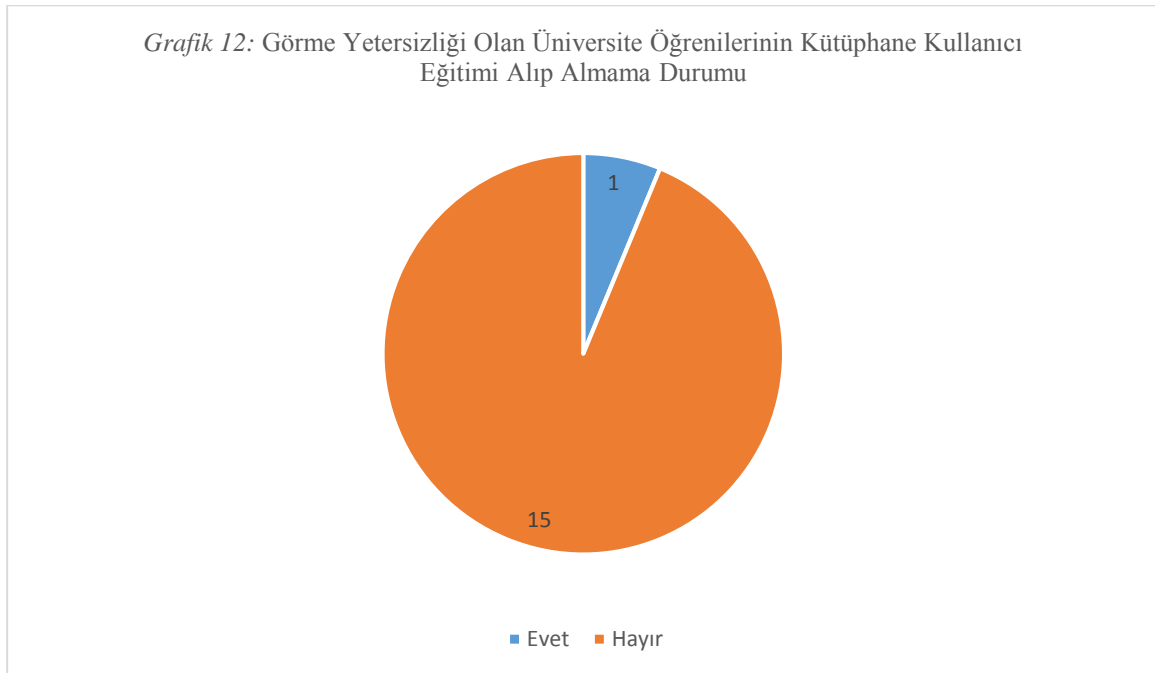
Grafik 9'da araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun kütüphaneyi nadir kullandığı görülmektedir. Bu sonucun en önemli sebebi ise görme yetersizliği olan öğrencilerin kullanabileceği materyallerin olmayışıdır.

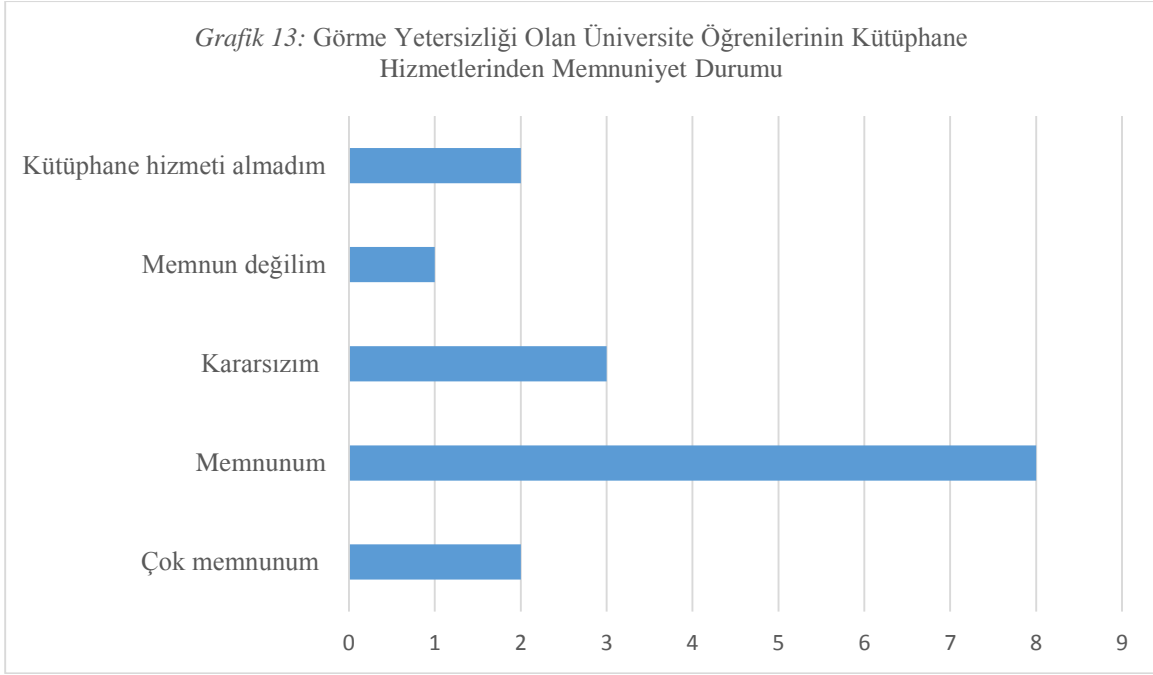
Grafik 10'da öğrencilerin tamamının Braille alfabesi ile hazırlanmış hiçbir kaynağa ulaşamadıkları görülmektedir. Bunun sebebi ise yukarıda Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Kütüphane Hizmetleri başlığı altında da ifade edildiği gibi Braille kaynağın yok denecek kadar az olmasıdır.

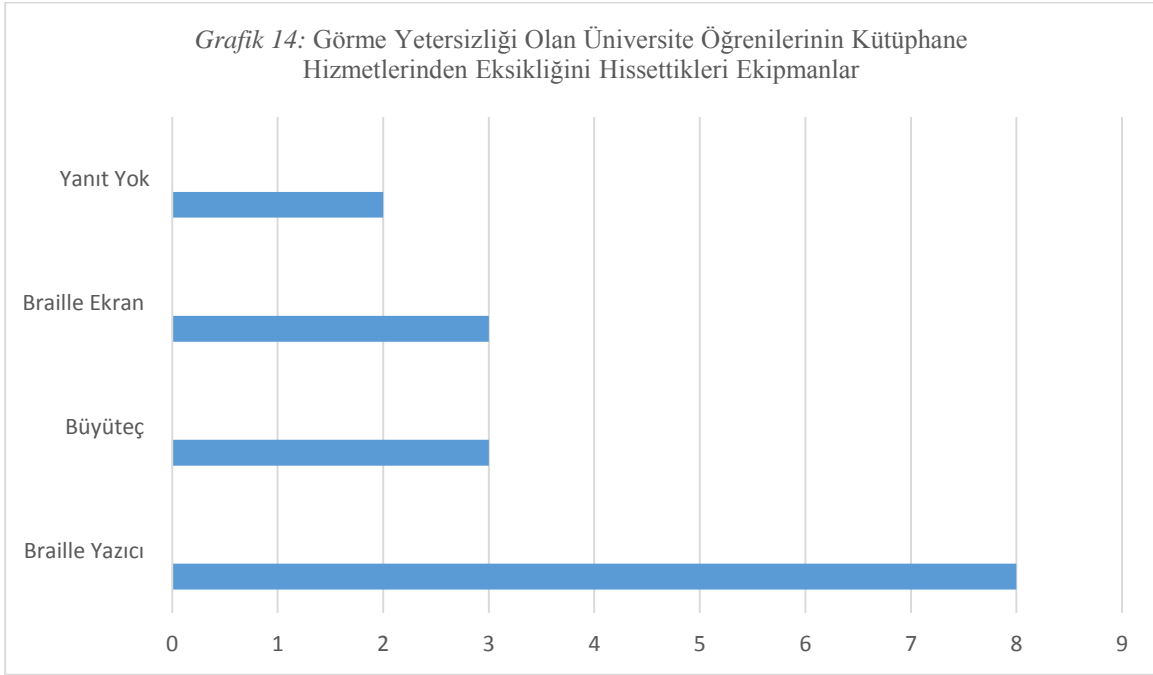
Grafik 11'de görüldüğü üzere öğrenciler daha çok merkez kütüphaneyi tercih etmektedirler. Bunun en büyük sebebi kaynak sayısının diğer kütüphanelere göre daha fazla olmasıdır. Eğitim Fakültesi ve Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi kütüphaneleri ise merkez kampüsün dışında olduğundan ve söz konusu kütüphanelerde öğrencilerin eğitim gördükleri ihtisas alanlarına göre kaynaklar olduğundan tercih edilmesi kaçınılmazdır. Hiçbir kütüphaneyi tercih etmeyen öğrenciler ise daha önce herhangi bir kütüphaneyi ziyaret etmeyen öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenciler üniversite bünyesinde yer alan bu kütüphaneler dışında Millî Kütüphane, İlk Halk Kütüphanesi, Dernek ve Vakıf Kütüphaneleri ve Çevrimiçi kütüphanelerden yararlanmaktadırlar. Öğrencilerin farklı kütüphaneleri seçmelerindeki sebeplerin başında sesli kitap ve Braille alfabesi ile hazırlanmış kitaplara ulaşmak yatmaktadır. Çevrimiçi kütüphaneler diğer kütüphanelere göre daha çok tercih edilmektedir. Bunun en büyük sebebi istedikleri yerden kütüphanelere ulaşımın kolayca erişimeleridir.

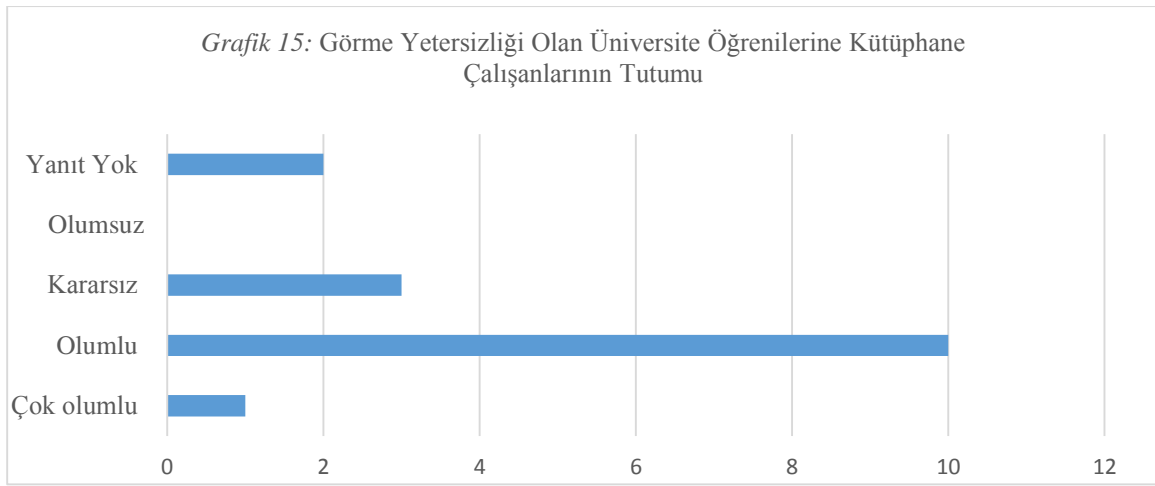
Grafik 12'de öğrenciler Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesindeki kütüphanelerde herhangi bir kullanıcı eğitimi almadıklarını ifade etmişlerdir. Sadece bir öğrenci eğitim aldığını dile getirmektedir. Bu durumda görme yetersizliği olan öğrencilere özel materyallerin bulunmayışı etkili olmuştur.

Grafik 13 incelendiğinde görme yetersizliği olan öğrencilerin büyük bir kısmının üniversite bünyesindeki kütüphanelerden memnun olduğu görülmektedir. Daha önceki grafiklerde de verildiği üzere iki öğrenci üniversite bünyesindeki kütüphaneleri hiç kullanmamıştır.

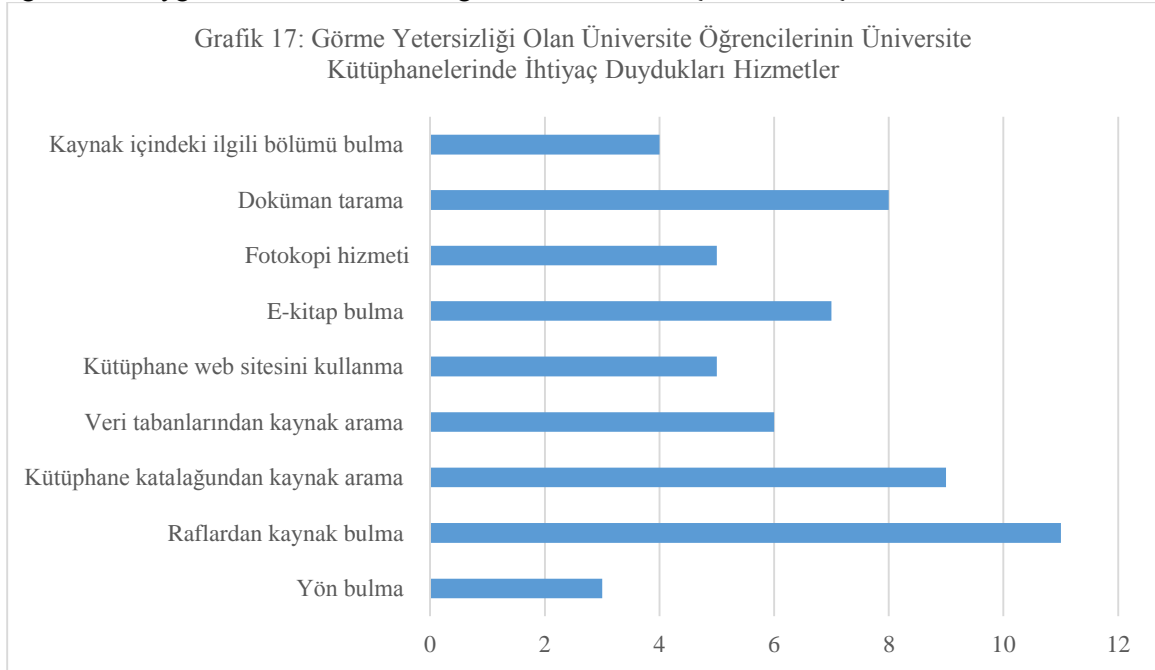

Grafik 14'te de görüldüğü üzere görme yetersizliği olan üniversite öğrencilerinin büyük bir kısmı Braille yazıcıya ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Soruda sadece bir seçenek tercih edilebildiğinden Braille ekran ihtiyacının tabloya yansımaları yazıcı kadar olmamıştır. Az gören öğrenciler ise büyütece ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir.

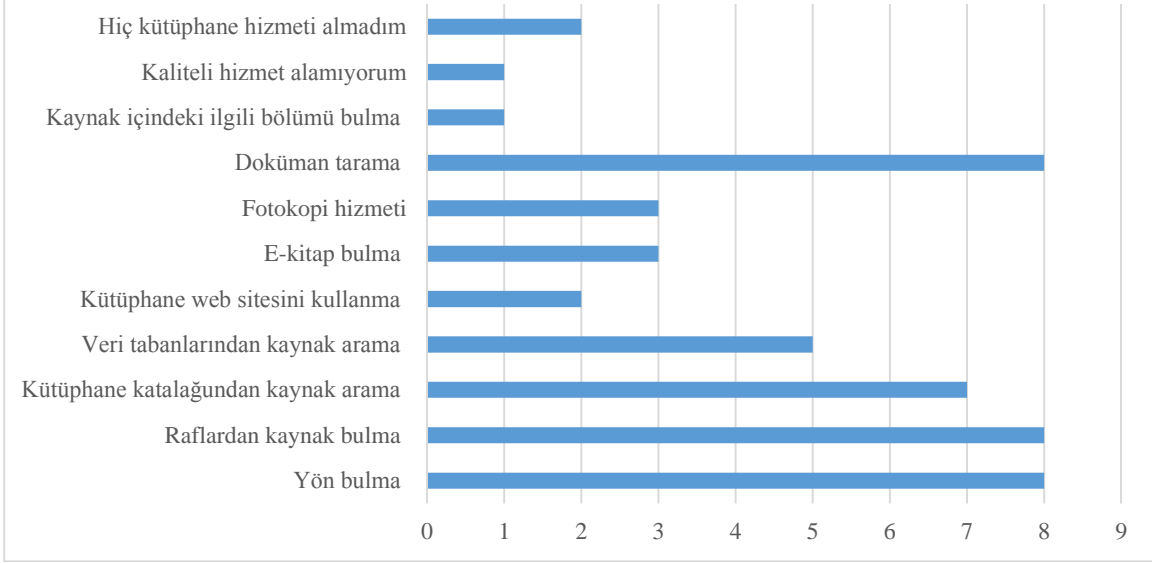
Araştırmada üniversite kütüphanelerinde çalışan personelin görme yetersizliği olan öğrencilere karşı tutumu incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının kendilerine karşı olumluları tutumları olduğunu ifade etmişlerdir. Hiçbir öğrenci olumsuz bir tutumla karşılaştığını ifade etmemiştir. Kütüphane hizmetlerini kullanmayan iki öğrenci ise soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Grafik 15'te öğrencilere çoklu seçenek imkânı tanınmıştır. Grafik incelendiğinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde eğitim gören görme yetersizliği olan öğrenciler kütüphanenin imkânlarından en fazla kütüphane çalışanlarından duyduğu memnuniyeti dile getirmektedirler. Ayrıca öğrenciler kütüphanenin çalışma ortamı ve fiziksel ulaşımının da uygun olduğunu ifade etmektedir. Öğrenciler, raflarda ve bina içerisinde görme yetersizliği olan öğrencilere uygun olmadığına dikkat çekmektedir. Üniversite kütüphanesinin web sayısının ve kitap arama kataloğunun görme yetersizliği olan öğrencilere uygun olarak tasarlanmadığı da tablodaki sonuçlardan anlaşılmaktadır.

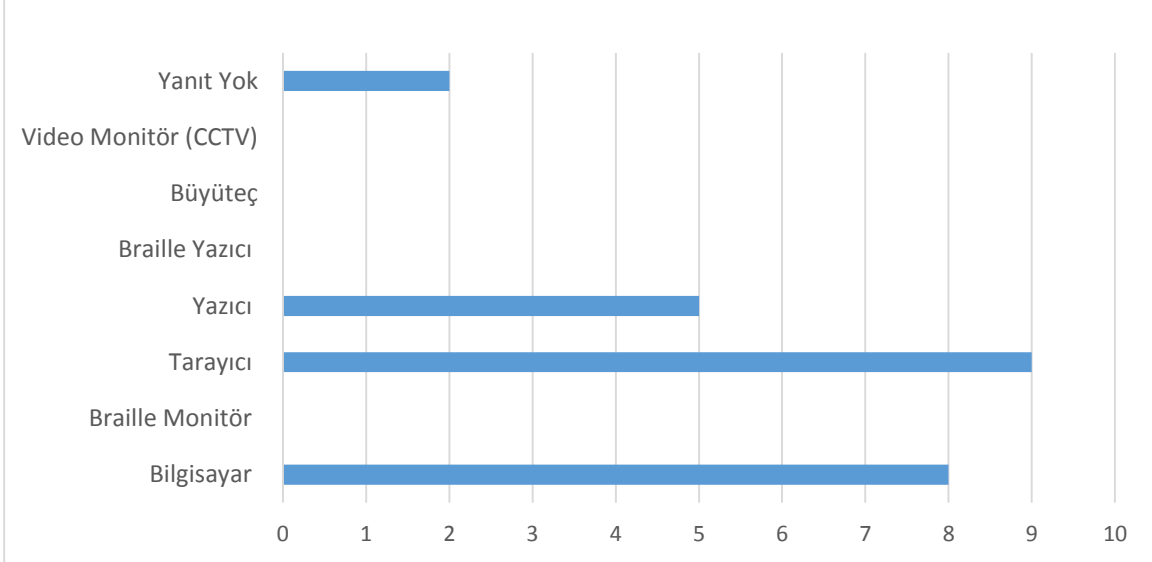
Çoktan seçmeli olarak hazırlanan soruda görme yetersizliği olan öğrencilerin ihtiyaç duydukları hizmetler öğrenciler tarafından cevaplanmıştır. Öğrenciler başta “raflardan kaynak bulma” olmak üzere bütün maddeleri işaretlemişlerdir. Genel olarak bakıldığında öğrencilerin kütüphane hizmetlerinde hemen her konuda sorun yaşadığı görülmektedir.

Grafik 18: Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerinin Kütüphane Çalışanlarından Yardım Aldıkları Hizmetler

Görme yetersizliği olan öğrencilerinin kütüphane çalışanlarından aldıkları hizmetler öğrenciler tarafından çoktan seçmeli soru ile cevaplanmıştır. Çıkan sonuçlara bakıldığında kütüphane çalışanlarının görme yetersizliği olan öğrencilere yön bulma, raflardan kaynak bulma, doküman tarama gibi birçok konuda yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Bir öğrenci ise memnunitetsizliğini “*Nitelikli personel yok. Her zaman personellerden yardım alamıyorum. Bazen tarayıcı kullanmayı bilmeyen personellerle taradığımı sandığım kitabı taramadığımı evime gidince anlıyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

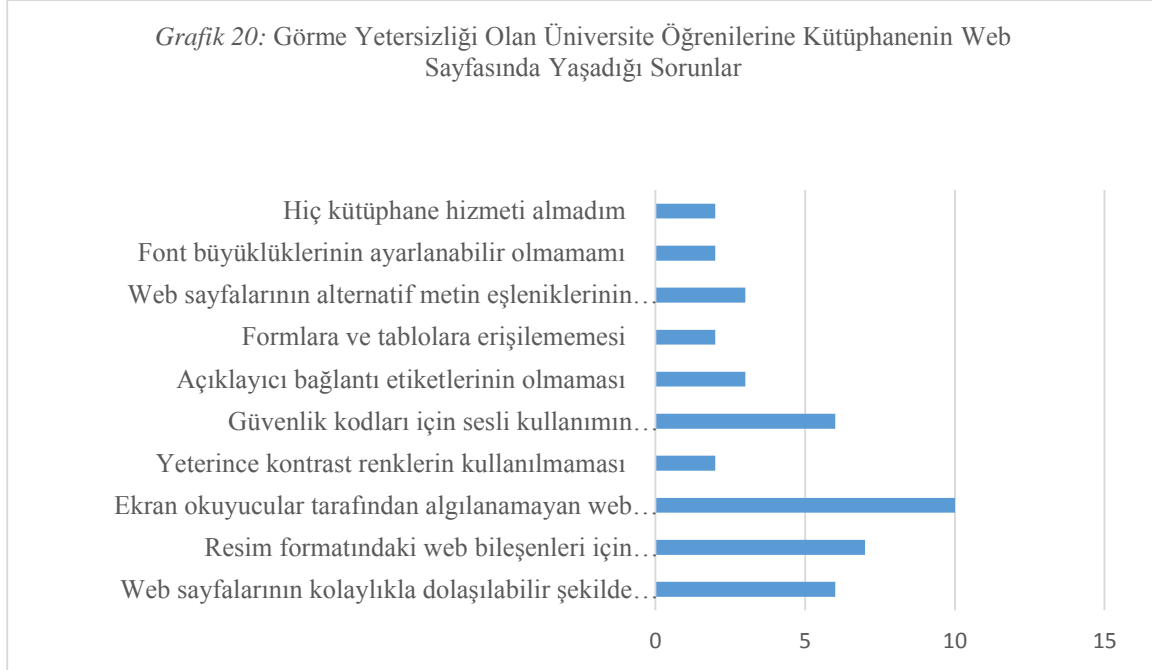
Grafik 19: Görme Yetersizliği Olan Üniversite Öğrencilerine Kütüphanenin Sağladığı Ekipmanlar

Grafik 19’da cevaplar çoklu işaretlemeye uygun düzenlendiğinden öğrenciler birden fazla maddeyi işaretlemişlerdir. Görme yetersizliği olan üniversite öğrencileri kütüphanede bilgisayar, yazıcı ve tarayıcı gibi ekipmanların varlığına dikkat çekerken özellikle görme yetersizliği olan öğrencilerin kullanabileceği büyüteç, Braille yazıcı, video monitör ve Braille monitör gibi ekipmanların olmadığını ifade etmişlerdir. İki öğrenci ise kütüphaneyi hiç kullanmadığı için bu soruya cevap vermemiştir.

Öğrencilere kütüphanedeki ekipmanlarla ilgili yaşadığımız soruları belirtiniz şeklinde sorulan soruda öğrenciler şu şekilde cevap vermiştir: “*Kütüphanede Braille yazıcı ve ekran yok. Bunların olması bizim eğitim hayatımızın kolaylaşmasına yardımcı olur. Metin PDF veya Word şeklinde tarayıcının olması kaynak kitapları okuyabilmemizi sağlayacaktır.*”, “*Bilgisayarların güncellenmesi ve çalışır durumda*

olması gerekiyor. Görme engelliler çalışma odasındaki tarama cihazlarının aktif çalışır durumda olması gerekiyor.”, “Bilgisayarı kullanmakta zorlanıyorum.”, “Kütüphanemizdeki dijital içeriklerden yararlanamıyorum. Nasıl erişeceğimi bilmiyorum. Kütüphane görevlileri de bilmiyor. Ayrıca görme engelliler için hazırlanmış olan çalışma odasındaki tarayıcının Türkçeleştirilmesi yapılmadığı için kullanamıyorum.”

Son olarak *Grafik 20*'de görme yetersizliği olan öğrencilerden kütüphanenin web sayfası kullanımında yaşadıkları sorunların değerlendirilmesi istenmiştir. Öğrenciler soruyu çoktan seçmeli olarak cevaplamışlardır. Öğrenciler, “ekran okuyucular tarafından algılanamayan web bileşenleri”, “web sayfalarının alternatif metin eşleniklerinin olmaması”, “resim formatındaki web bileşenleri için açıklamaların olmaması” başta olmak üzere kütüphanenin web sayfasında yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir. Grafikten anlaşıldığı üzere üniversite web sayfasının görme yetersizliği olan öğrenciler için gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırmada Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde eğitim gören ve görme yetersizliği olan öğrencilerin kütüphane kullanım sorunları incelenmiştir. Üniversitenin Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'ndan alınan bilgiye göre 22 görme engelli öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya söz konusu öğrencilerin tamamı davet edilmiş; ancak çalışma gönüllülük esasına dayalı olduğu için 16 öğrenci çalışmaya dahil olmuştur. Çalışmaya dahil olan 16 öğrencinin 10'u erkek diğerleri ise kadındır. Yaş grubuna göre inceleme yapıldığında öğrencilerin genel anlamda üç gruba ayrıldığı görülmektedir. 18-25 yaş grubundaki öğrencilerin sayısı diğer gruplardaki öğrencilerin sayısından fazladır. Bunun nedeni ise lisans öğrencilerinin yaş ortalamasının genellikle 18-25 yaş ortalamasında olmasıdır.

Araştırmaya dahil olan öğrenciler eğitim aldıkları fakülteye göre değerlendirildiğinde ise öğrencilerin çoğunun Eğitim Fakültesi'nde eğitim aldıkları tespit edilmiştir. Diğer öğrencilerin de daha çok sosyal bilimler alanlarında eğitim aldıkları görülmektedir. Bir öğrencinin ise Mühendislik Fakültesi'nde eğitim alması dikkat çekici bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğrencilerin görme yetersizliği derecesi incelendiğinde ise öğrencilerin yarıdan fazlasının görmeyen statüsünde olduğu tespit edilmiştir. Altı öğrencinin ise az gören grupta olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Braille alfabesi bilip bilmedikleri sorulduğunda 16 öğrenciden 10 öğrencinin Braille alfabesini bildiği sonucuna varılmıştır. Braille alfabesini bilmeyen öğrencilerin az gören grupta olduğu kanısına varılmıştır. Bu öğrencilerin eğitim hayatında daha çok büyük puntolu yazılar kullandıkları tahmin edilmektedir.

Öğrencilerin kullandıkları bilgi kaynaklarına bakıldığında en çok elektronik bilgi kaynaklarını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Elektronik bilgi kaynaklarının seslendirme programları ile dinlenmesi öğrencilerin tercihinde etkili olmuştur. Braille ve büyük puntolu kitapların temin edilmesi oldukça zordur. Öğrencilerin bir kısmı normal baskılı kitaplarda canlı okuyucu tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum

kütüphanelerde sesli kitapların olmayışından kaynaklanmaktadır. Söz konusu durum ayrıca farklı kişilere bağlı olmaya da yol açmaktadır.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde eğitim gören görme engelli öğrencilerin ihtiyaç duyduğu bilgi kaynakları önem sırasına göre sesli kitap, Braille ekran ve yazıcı ve büyük puntolu kitaplardır. Nitekim üniversite kütüphanelerinde sadece manyetik ortamda olmak üzere 14 sesli kitap ve üç Braille kitap bulunmaktadır.

Ziyaret etme sıklığı sorulduğunda ise genellikle ayda birkaç gün genellikle merkez kütüphaneyi tercih ettikleri cevabı verilmiştir. Bazı öğrencilerin de materyal eksikliğinden dolayı hiç ziyaret etmediği tespit edilmiştir. Görme yetersizliği olan öğrenciler için gerekli materyaller sağlanırsa söz konusu öğrencilerin kütüphane kullanım sıklığının artması öngörülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin genelde kütüphane hizmetlerinden ve çalışanların tutumundan memnun olduğu ortaya çıksa da üniversite bünyesindeki kütüphanelerin en büyük eksikliğinin Braille ve sesli kaynakların olmadığıdır. Ayrıca görme yetersizliği olan öğrenciler için kütüphane kullanıcı eğitimi verilmediğidir. Bu durumun temel sebebi ise söz konusu öğrenciler için kullanım imkânlarının eksikliğidir. Her yıl yeni kayıt olan görme yetersizliği olan öğrenciler için kütüphane kullanıcı eğitimi verilmesi bu olumsuz durumu ortadan kaldıracaktır.

Kütüphane imkânlarından çalışma ortamını uygun bulan öğrenciler katalog ve web hizmetlerinin görme yetersizliği olan öğrencilerin ihtiyaçlarına göre tasarlanmaması öğrencilerin kütüphane hizmeti almalarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bin içerisinde ve raflarda söz konusu öğrenciler için yönlendirmelerin olmayışı da dezavantaj yaratmaktadır. Bina ve raflarda Braille alfabesi ve büyük puntolu yazılarla yönlendirmelerin yapılması hem öğrencilerin bu dezavantajını ortadan kaldırılabılır hem de kimseye ihtiyaç duymadan, özünü kırılmadan kütüphane ihtiyaçlarını giderebilir.

Görme yetersizliği olan öğrencilerin kütüphane kullanımında ihtiyaç duydukları hizmetler incelendiğinde ise Braille yazıcı ve ekran, sesli kitap, büyük puntolu çıktı, e-kitap, veri tabanından sesli kaynak arama, kaynak içerisinde bölüm bulma, kataloglardan sesli kaynak arama ve raflardan kaynak bulma gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Nitekim kütüphanenin mevcut imkânları tipik gelişim gösteren insanlar için kullanılacak yazıcı, tarayıcı ve bilgisayardan oluşmaktadır. Ayrıca görme yetersizliği olan öğrenciler için onların kullanabileceği materyallerden oluşan bir bölüm oluşturulması yukarıda belirtilen sorunların birçoğuna çözüm olacaktır.

Tüm bu sonuçlar dikkate alındığında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde eğitim alan görme yetersizliği olan öğrencilerin kütüphane sorunlarını en aza indirmek için Braille ekran ve yazı, Braille kitaplar, sesli kitaplar, büyük puntolu kitaplar, kütüphane içerisinde, raflarda, kitap sırtlarında Braille yönlendirmeler, kataloglarda Braille alfabesinin kullanılmalıdır. Sesli kitapların oluşturulabilmesi için bir kayıt odası, kayıt cihazları ve bilgisayar programlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Seslendirmeler için üniversite bünyesinde kısmı zamanlı çalışan öğrencilerden destek alınabilir. Ayrıca özellikle Eğitim Fakültesi ders müfredatında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları dersini alan öğrenciler bu projede görevlendirilebilir. Görme yetersizliği olan öğrencilere an az yılda bir kez olmak üzere kütüphane kullanım oryantasyon eğitimi verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Bakırcı, R. (2009). Milli Kütüphane’de görme engellilere sunulan hizmetler ve gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 10(1).
- CDC, A. W. (2020). Centers for disease control and prevention.
- Cylke, F. K., Dixon, J. M., & Moodie, M. M. (2000). The National Library Service for the Blind and Physically Handicapped, Library of Congress. *Alexandria*, 12(2).
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (2015). Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı. <https://lib.comu.edu.tr/hakkimizda/genel-tanitim.html> (Erişim Tarihi: 19/06/2023).
- Demirel, S. (2005). Özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde aile eğitiminin önemi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, (1).
- Güldenpfennig, F., Wagner, A., Fikar, P., Kaindl, G., & Ganhör, R. (2020). Enabling Learning Experiences for Visually Impaired Children by Interaction Design. *Haptic Interfaces for Accessibility, Health, and Enhanced Quality of Life*.
- Gustavsson, S. (1996). İsveç'te konuşan kitaplar: Görme özürlüler için gelişmekte olan bir olanak. *Türk Kütüphaneciliği*, 10(1).
- Kaynar, M. (1992). Görme özürlüler için kütüphane hizmeti. *Türk Kütüphaneciliği*, 6(2).
- Maxwell, J.A. (1992). Understanding in qualitative research. *Harvard Educational Review*.
- Sağlamtuğ, T. (2010). Görme engelliler ve kütüphanecilik hizmetleri. *Bilgi Dünyası*, 11(1).
- Tekin, E. C. (2019). *Asurbanipal Kütüphanesi*. Hiperyayın.
- Yıldırım, A., Simsek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık
- World Health Organization. (2000). *The world health report 2000: health systems: improving performance*. World Health Organization.